

Asia: VN/14961/2024

Lausuntopyyntö keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta (KAISU3)

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

Avovastaus

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri ry kiittää mahdollisuudesta lausua keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman toimenpideohjelmaan. Piiri katsoo, että toimenpideohjelma rakentuu pitkälti teknologisiin ratkaisuihin ja tukimuotoisiin ohjauskeinoin, joiden vaikuttavuus on monilta osin epävarmaa. Suunnitelma nojaa vahvasti oletukseen EU:n joustomekanismien ja muilta jäsenmailta hankittavien päästövähennysyksiköiden hyödyntämisestä. Tämä on riskialtis lähtökohta, sillä yksiköiden saatavuus ja hinta riippuvat markkinoista, joilla useimmat maat kamppailevat samojen velvoitteiden täyttämiseksi. Joustojen varaan rakentuva ilmastopolitiikka ei ole kestävää eikä lisää kansallista varmuutta tavoitteiden saavuttamisesta.

KEITO-hankkeen laskelmat osoittavat toimenpideohjelman keskeisen ongelman: taakanjakosektorin päästöt olisivat vuonna 2030 vielä noin 18,9 miljoonaa tonnia CO₂-ekv, mikä ei riitä EU:n vaatimaan vähennystasoon. Suunnitelma tuo vain noin puolet tarvittavista lisävähennyksistä. Vielä vakavampi tilanne on maankäyttösektorilla, jossa metsien ja soiden hiilinielut ovat romahtaneet ja sektorista on tullut nettolähde. Jos nieluvaje siirtyy taakanjakosektorin katettavaksi, puhutaan kymmenistä miljoonista tonneista – moninkertaisesta määrästä koko taakanjakosektorin vuotuisiin päästöihin verrattuna. Suunnitelma ei kuitenkaan esitä uskottavia keinoja nielujen vahvistamiseksi.

Lisätoimien painotus tukijärjestelmiin on ongelmallista, sillä monet tuet ohjautuvat kohteisiin, joissa toimet toteutuisivat myös ilman julkista rahoitusta. Tämä heikentää kustannustehokkuutta ja sitoo resursseja. Liikenteen osalta suunnitelma luottaa sähköistymiseen, vaikka sähköautojen osuus tieliikenteen energiankulutuksesta on yhä marginaalinen. Kustannustehokkaampia ohjauskeinoja, kuten polttoaineverotuksen vahvistamista, ei haluta käyttää, vaikka tutkimukset osoittavat niiden vähentävän päästöjä tehokkaasti sekä ajosuoritteen kautta että ohjaamalla hankintoja vähäpäästöisempiin ajoneuvoihin.

Lapin näkökulmasta ohjelman heikkoudet korostuvat luonnonvarojen käytön kautta. Tuulivoimarakentaminen, kaivospainet ja infrastruktuurin laajeneminen voivat kohdistua herkkiin paikallisekosysteemeihin sekä tunturi- ja metsäalueisiin, joissa vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen ja saamelaiden kulttuuriin oikeuksiin ovat merkittäviä. Suunnitelma ei tunnista riittävästi, että ilmastotoimien rinnalla tarvitaan vahvaa luontopolitiikkaa.

Liikenteen sähköistyminen, akkuteknologiat ja uusiutuvan energian laajentaminen lisäävät merkittävästi kysyntää litiumille, koboltille, nikkelle ja muille metalleille. Lapin maaperästä haetaan ratkaisua tähän kysyntään, mikä luo painetta avata uusia kaivoksia. Tiedetään kuitenkin, että kaivostoiminnan paikalliset luonto- ja vesistövaikutukset voivat olla hyvin raskaita. KEITO-raportti tunnistaa kriittisten mineraalien kysynnän kasvun, mutta ei arvioi sen alueellisia seurauksia esimerkiksi Lapissa.

KAISU painottaa uusiutuvan energian lisäämistä, mutta ei käsittele sijoittumisen alueellisia konflikteja. Lapissa monet tuulivoimahankkeet on kaavailtu tunturialueille ja poronhoitoalueille, mikä uhkaa sekä maisema-arvoja että saamelaiden perinteistä elinkeinoa. Lisäksi tuulivoimaa kaavoitetaan tärkeille lintualueille ja jopa maakuntakaavassa osoitettujen ekologisten yhteystarpeiden päälle. Tuulivoiman rakentaminen voi pirstoa yhtenäisiä luontokokonaisuuksia, jotka ovat Lapin ekosysteemien erityinen vahvuus.

Ilmastopolitiikan toimeenpano ei saa kaventaa saamelaiden mahdollisuuksia harjoittaa perinteisiä elinkeinoja, kuten poronhoitoa, kalastusta ja metsästystä. Lapin olosuhteissa liikkumisen kustannusten nousu, infrastruktuurihankkeet ja maankäytön muutokset voivat heikentää näitä edellytyksiä. KAISU tunnista saamelaiden erityisaseman, mutta ei sisällä konkreettisia toimia kulttuurin ja elinkeinojen turvaamiseksi.

Lapin metsät ja laajat suot ovat valtakunnallisesti keskeisiä hiilinieluja ja hiilivarastoja. Metsien hakkuutaso ja ojitettujen soiden tila ratkaisevat suurelta osin, pystyykö Suomi saavuttamaan hiilineutraaliuden. KAISU kuitenkin keskittyy lähinnä taakanjakosektorin teknisiin päästövähennyksiin, eikä esitä uskottavaa ohjelmaa Lapin metsien ja soiden nielujen vahvistamiseksi. Tämä on vakava puute, sillä monimuotoisuuden turvaaminen ja hiilinielujen vahvistaminen ovat välttämättömiä sekä ilmaston että luonnon kannalta.

Kustannusten jakautuminen eri alueille ja väestöryhmille on tunnistettu, mutta Lapin harvaan asuttu ja pitkien välimatkojen alue on erityisasemassa. Liikenteen kustannusten nousu, lämmityksen muutokset ja energian hinnanvaihtelut kohdistuvat suhteessa raskaammin Lapin asukkaisiin kuin kaupunkiseutujen väestöön. Jos hyväksyttävyyttä ei varmisteta, politiikan toimeenpano voi kohdata paikallista vastustusta.

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri ry katsoo, ettei nykyinen ohjelma muodosta uskottavaa polkua kohti vuosien 2030 ja 2035 tavoitteita. Se on pikemminkin minimitasen asiakirja, jolla Suomi pyrkii täyttämään lähivuosien velvoitteet joustojen avulla. Pitkällä aikavälillä tämä johtaa sekä

ilmastovelkojen kasvuun että luonnon monimuotoisuuden heikkenemiseen. Tarvitaan rohkeampia päätöksiä, joissa kustannustehokkaat ohjauskeinot ja luonnon ekosysteemien vahvistaminen asetetaan etusijalle. Vain näin voidaan turvata sekä ilmastotavoitteiden saavuttaminen että Lapin kaltaisten herkkien alueiden luontoarvot tuleville sukupolville.

Liikenne

Avovastaus

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri ry ymmärtää, että liikennesektorin päästövähennykset ovat keskeinen osa Suomen ilmastopolitiikkaa, sillä liikenne muodostaa edelleen taakanjakosektorin suurimman yksittäisen päästölähteen. Suomi on sitoutunut puolittamaan kotimaan liikenteen kasvihuonekaasupäästöt vuoteen 2030 mennessä vuoden 2005 tasoon verrattuna. Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa vähennykset rakentuvat vahvasti liikenteen sähköistymiseen ja uusiutuvien polttoaineiden jakeluvelvoitteeseen, mutta nykyinen hallitus on toimillaan merkittävästi jarruttanut tieliikenteen päästövähennyksiä. Näiden toimenpiteiden vaikuttavuus on epävarma ja riittämätön tavoiteltujen päästövähennysten saavuttamiseksi.

Hallituksen valinnoilla on suora negatiivinen vaikutus päästökehitykseen. Päästöjä kasvattavia toimia ovat jakeluvelvoitteen velvoitetasojen keventäminen, fossiilisten polttoaineiden verotuksen keventäminen, ajoneuvoveron alentaminen myös suuripäästöisiltä autoilta sekä joukkoliikenteen arvonlisäveron korotus. Samaan aikaan kävelyn ja pyöräilyn tuki on leikattu murto-osaan aiemmasta – vuosina 2021-2022 rahoitusta oli noin 30 miljoonaa euroa vuodessa, vuonna 2025 vain 1,8 miljoonaa euroa. Ilman näitä heikennyksiä liikennesektori olisi perusuralla saavuttamassa päästövähennystavoitteet, ja lisätoimien tarve olisi huomattavasti vähäisempi.

Vaikka sähköautojen määrä on kasvanut nopeasti, niiden osuus liikenteen kokonaisenergiankulutuksesta on edelleen vain muutaman prosentin tasolla. Tämä tarkoittaa, ettei vuoteen 2030 mennessä voida luottaa pelkästään teknologisiin ratkaisuihin. Ajosuoritteen vähentäminen ei ole saanut riittävää painoarvoa toimenpideohjelmassa, vaikka se olisi välttämätöntä erityisesti henkilöautoliikenteessä. Samalla kustannustehokkaampien ohjauskeinojen, kuten polttoaineverotuksen vahvistamisen, käyttöä vältetään poliittisista syistä, vaikka tutkimusnäyttö osoittaa niiden tehokkuuden sekä ajosuoritteen vähentämisessä että ohjatessa hankintoja vähäpäästöisempiin ajoneuvoihin.

Suunnitelmat nojautuvat pitkälti tukimuotoisiin ratkaisuihin, kuten romutuspalkkioihin ja hankintatukiin, jotka ovat ongelmallisia sekä kustannustehokkuuden että rahoituksen kestäväyyden näkökulmasta. Usein tuet kohdistuvat sellaisille kuluttajille, jotka tekisivät hankinnan muutenkin, mikä heikentää julkisten varojen kohdentamisen tehokkuutta. Esimerkiksi hallituksen esittämä romutuspalkkiokampanja sallii 140 grammaa per kilometri päästävien autojen hankinnan, mikä mahdollistaa uudemman polttomoottoriauton oston romutuspalkkion turvin. Päästöraja on merkittävästi löysempi kuin aikaisemmissa kampanjoissa (120 g/km), ja arviolta 43 prosenttia romutuspalkkion turvin hankittavista autoista olisi bensiiniautoja. Lisäksi monen liikennesektorin lisätoimen ilmastovaikutukset ovat epävarmoja, koska toimenpiteitä ei ole vielä lopullisesti päätetty tai niiden rahoitus on avoinna.

Lapin näkökulmasta liikenteen ilmastotoimien toteuttaminen on erityisen haastavaa. Harva asutus, pitkät välimatkat ja rajalliset joukkoliikennevaihtoehdot tekevät henkilöautosta välttämättömän arkisen liikkumisen välineen. Sähköautojen korkea hankintahinta yhdistettynä puutteelliseen latausinfrastruktuuriin korostaa teknologisen siirtymän vaikeutta. Nykyinen latausinfraohjelma perustuu pitkälti markkinaehtoisuuteen, mutta suurin osa tuesta on kohdistunut valtaväylien hankkeisiin, jotka olisivat toteutuneet ilman tukeakin. Maaseutualueiden latausinfraa ei sen sijaan ole juurikaan tuettu. Lisäksi Lapin vaativat sääolot ja teiden kunnon heikentyminen asettavat erityisvaatimuksia ajoneuvojen toimintavarmuudelle. On todellinen riski, että ilmastopolitiikan kustannukset kasautuvat suhteettomasti Lapin asukkaille, mikä heikentää politiikan sekä hyväksyttävyyttä että oikeudenmukaisuutta.

Liikenteen vaikutukset ulottuvat päästöjä laajemmalle. Tieverkoston laajeneminen ja liikennemäärien kasvu heikentävät merkittävästi Lapin luonnon monimuotoisuutta. Tieinfrastruktuuri katkaisee eläinten perinteisiä liikkumisreittejä ja lisää törmäysriskejä erityisesti poroille, hirvieläimille ja suurpedoille. Uudet tielinjaukset voivat pirstoa laajoja luonnonalueita, heikentää ekosysteemien eheyttä ja vaarantaa uhanalaisten lajien elinympäristöjä. Samalla liikenteen sähköistyminen vaatii valtavia määriä kriittisiä mineraaleja, mikä lisää paineita avata uusia kaivoksia Lappiin. Kaivostoimintaan liittyy merkittäviä ympäristö- ja ihmisoikeushaittoja sekä Suomessa että globaalien tuotantoketjujen kautta muualla maailmassa. Ilmastotoimien nimissä toteutettavien infrastruktuurihankkeiden ei tule entisestään lisätä näitä paineita Lapin herkkiin ekosysteemeihin.

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri katsoo, että liikenteen päästövähennyksiä on edistettävä kunnianhimoisesti, mutta tavalla, joka varmistaa alueellisen tasa-arvon toteutumisen ja ottaa huomioon luonnon monimuotoisuuden. Toimenpiteiden tulisi ohjata liikennesuoritteiden vähentämiseen, ei sen ylläpidon mahdollistamiseen pelkästään sähköistymisen kautta. Keskeisiä toimenpiteitä olisivat kävelyn ja pyöräilyn sekä joukkoliikenteen tukeminen, mutta hallitus on toiminut päinvastaisesti. Kestävä liikennejärjestelmä edellyttää käyttövoimamuutoksen lisäksi kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa priorisoidaan liikennetarpeen vähentämistä ja vaihtoehtoisten liikkumismuotojen kehittämistä.

Tämä edellyttää latausinfrastruktuurin järjestelmällistä laajentamista myös harvaan asutuille alueille, sellaisten teknisten ratkaisujen kehittämistä, jotka soveltuvat Lapin pitkien etäisyyksien ja vaativien ilmasto-olosuhteiden arkikäyttöön, sekä joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen pitkäjänteistä tukemista. Liikenteen suunnittelussa on otettava systemaattisesti huomioon luontoarvot: ekologiset yhteydet, eläinten kulkureitit ja herkäät luontokohteet on turvattava osana infrastruktuurin kehittämistä. Liikenteen ilmastotoimien tulee olla samanaikaisesti tehokkaita, sosiaalisesti hyväksyttäviä ja luonnon monimuotoisuutta tukevia.

Maatalous

Avovastaus

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri ry haluaa muistuttaa, että maatalous vastaa noin viidenneksestä Suomen kokonaispäästöistä, mikä tekee siitä yhden merkittävimmistä päästölähteistä taakanjakosektorilla. Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman luonnos jättää kuitenkin maatalouden päästövähennykset liian varovaisten ja epävarmojen toimien varaan. Suunnitelma nojaa suurelta osin vapaaehtoiisiin kannustimiin ja tukijärjestelmiin, joiden vaikuttavuus on kyseenalainen ja rahoitus epävarma.

Maatalouden suurin ilmastohaaste keskittyy maaperään: noin kolme neljäsosaa alan kokonaispäästöistä syntyy maaperästä, ja näistä taas kolme neljäsosaa liittyy eloperäisiin eli turvemaihin. Vaikka turvemaat muodostavat vain noin 10 prosenttia Suomen peltopinta-alasta, ne aiheuttavat noin puolet kaikista maatalouden päästöistä. Tilanne on vakava: noin 70 prosenttia Suomen varastoituneesta hiilestä on sitoutuneena turpeessa. Ojitusten vuoksi maaperän kuivumisen myötä tämä varastoitunut hiili vapautuu ilmakehään. Tutkimusten mukaan maatalouden tehokkaimmat päästövähennystoimet liittyvätkin juuri eloperäisiin maihin.

Erityisen huolestuttavaa on, että turvepeltojen päästöihin ei esitetä riittäviä ja uskottavia ratkaisuja. Vaikka suunnitelmassa arvioidaan turvepeltojen vettämisen ja kosteikkoviljelyn ilmastovaikutuksia, konkreettiset toimenpiteet ja määrärahat puuttuvat. Turvepeltojen vettäminen ja kosteikkoviljely ovat tutkitusti kustannustehokkaita, mutta hallitus on heikentänyt niiden edistämismahdollisuuksia leikkaamalla kosteikkoviljelyn kansalliset tuet, eikä EU-tukia voi hakea nykyisen CAP-ohjelman puitteissa. Käytännössä tehokkain päästövähennyskeino on jätetty hyödyntämättä.

Lapin näkökulmasta tilanne on erityisen ongelmallista. Vaikka turvepeltojen pinta-ala on alueella suhteellisesti pienempi kuin Etelä-Suomessa, niiden ilmastovaikutukset ovat merkittäviä. Turvepeltojen päästöjen vähentäminen on Lapissa kriittistä ja samalla luonteva keino yhdistää ilmastotyö EU:n ennallistamisavoitteiden kanssa. Suunnitelman suurin puute Lapin näkökulmasta on kuitenkin se, ettei se tunnista riittävästi pohjoisen olosuhteiden erityispiirteitä. Lyhyt kasvukausi, viileä ilmasto ja pitkät välimatkat tekevät maataloudesta rakenteellisesti erilaista kuin Etelä-Suomessa.

Hallitus on tehnyt useita ilmastotavoitteita heikentäviä ratkaisuja. Lantapoikkeuksen jatkaminen mahdollistaa lannan liikalevityksen pelloille yli sallittujen fosforirajojen ja kuormittaa herkkiä vesistöjä. Lapissa, missä vesistöt ovat erityisen herkkiä ja arvokkaita, tällaiset ratkaisut ovat kestäättömiä. Vakava puute on myös se, ettei suunnitelmassa esitetä ohjauskeinoja kasvipainotteisen ja ilmastoystävällisen ruokavalion tukemiseksi. Lihan ja muiden eläinperäisten tuotteiden kulutusta tulisi vähentää, mutta suunnitelma viittaa vain epämääräisesti uusiin kansallisiin ravitsemussuosituksiin ilman konkreettisia toimia. Tämä on ongelmallista erityisesti Lapissa, jossa maatalous perustuu vahvasti maidontuotantoon ja nautakarjaan.

Metsityksen osalta suunnitelma esittää metsäpinta-alan laajentamista nieluja vahvistavana toimenpiteenä. Metsitys voi olla kannatettava toimi, mutta se tulee kohdistaa oikein. Vanhojen turvepeltojen metsitys voi aiheuttaa merkittäviä päästöjä turpeen hajotessa, joten se tulee rajata ainoastaan hyvin ohutturpeisiin maihin, alle 10 senttimetriä, ja kivennäismaihin. Tutkimusten mukaan metsän kasvatus rehevillä kasvupaikoilla on ilmastollisesti kestävää vain hyvin ohutturpeisilla ojitusalueilla.

Samalla Lapissa on merkittäviä vahvuuksia, jotka voisivat tukea sekä ilmastotavoitteita että luonnon monimuotoisuutta. Alueella on runsaasti luonnonlaitumia ja perinnebiotooppeja, joiden hoito sitoo hiiltä, vähentää rehuketjujen päästöjä ja ylläpitää arvokasta luontoperintöä. Tämä mahdollisuus jää suunnitelmassa taka-alalle, vaikka se voisi olla kustannustehokas ja monihyötyinen ratkaisu. Jos kysynnän muutosta ei tapahdu, jää päästövähennysten taakka kohtuuttomasti yksittäisille tiloille.

Maatalouden tukijärjestelmän painopisteet vaikuttavat ratkaisevasti siihen, millaisia ilmastotoimia tiloilla tehdään. Maatalouspolitiikalla on keskeinen rooli tuotantorakenteen uudistamisessa, ja tukia tulee ohjata vahvemmin ilmaston, luonnon ja vesistöjen parhaaksi myös kesken tukikauden. Jos tukia ei kohdenneta ilmastokestävään tuotantoon ja päästöjä vähentäviin ratkaisuihin, nykyinen päästöintensiivinen tuotantorakenne jatkuu lähes muuttumattomana. Tämä ei ole sopusoinnussa Suomen 2030- ja 2035-tavoitteiden kanssa.

Ilmastomuutos muokkaa kasvuvyöhykkeitä mahdollistaen laajemman valikoiman satokasveja myös pohjoisessa. Uudistavalla maanviljelyllä voidaan parantaa peltojen kasvukuntoa. Osana maatalouden ilmastopolitiikkaa tulisi tukea uudistavan maatalouden käytäntöjen lisäämistä Lapissa ja mahdollistaa viljelijöille tapoja siirtyä rehuntuotannosta ruokakasvien viljelyyn.

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri katsoo, että maatalouden päästövähennysten tulee olla huomattavasti nykyistä kunnianhimoisempia. Erityisesti turvepeltojen päästöihin on tartuttava kiireellisesti selvien määrällisten tavoitteiden ja sitovan aikataulun kanssa. Toimenpiteiden on oltava velvoittavia eikä vain vapaaehtoisten tukien varassa. Kosteikkoviljelyn tuki tulee palauttaa, ja uudistavaa viljelyä, turvepeltojen vettämistä sekä kosteikkoviljelyä tulee edistää määrätietoisesti osana sekä ilmasto- että luontopolitiikkaa.

Samalla maatalouden ilmastopolitiikkaa tulee kehittää niin, että se tukee luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Lapissa tämä tarkoittaa luonnonlaitumien ja perinnebiotooppien säilyttämistä sekä alueen erityisolosuhteiden huomioon ottamista tukijärjestelmissä. Lisäksi tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä kasvupainotteisen ruuantuotannon ja -kulutuksen edistämiseksi, sillä jo pelkästään kansallisten ravitsemussuosituksen toteuttaminen toisi merkittäviä päästövähennyksiä.

Ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että maatalouden rakennepolitiikkaa ja tukia suunnataan määrätietoisesti päästöjä vähentäviin ja luontoa vahvistaviin ratkaisuihin. Suomi ei voi saavuttaa ilmastotavoitteitaan jättämällä maatalouden suurimmat päästölähteet käsittelemättä. Nykyinen suunnitelma jättää maatalouden merkittävimmät ilmastohaasteet ratkaisematta ja menettää samalla mahdollisuuden hyödyntää Lapin erityisvahvuuksia kestävässä maataloudessa.

Rakennusten erillislämmitys

Avovastaus

Suomen luononsuojeluliiton Lapin piiri ry huomioi, että rakennusten erillislämmitys on edelleen merkittävä päästölähde taakanjakosektorilla, ja päästövähennystoimet ovat välttämättömiä, jotta Suomi saavuttaa EU:n ja kansallisen ilmastolainsäädännön mukaiset tavoitteet. Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa esitetyt linjaukset keskittyvät pääasiassa fossiilisten polttoaineiden käytön lopettamiseen lämmityksessä, mutta jäävät Lapin näkökulmasta riittämättömiksi ja osin epärealistisiksi, sillä ne eivät huomioi riittävästi pohjoisen erityisiä olosuhteita. Lisäksi suunnitelman toimet ovat pääosin tukimuotoisia ja lyhytaikaisia, sen sijaan että niillä tavoiteltaisiin rakenteellista ja kestävää muutosta.

Lapissa lämmityskausi on huomattavasti pidempi ja kylmempi kuin Etelä-Suomessa, mikä tarkoittaa rakennusten energiankulutuksen ja lämmityksen päästöjen olevan suhteellisesti suuremmat. Tämä tekee lämmitysjärjestelmien uudistamisesta myös taloudellisesti raskaampaa. Monille kotitalouksille, erityisesti haja-asutusalueilla, lämmitysjärjestelmän vaihtaminen esimerkiksi maalämpöön tai muihin vähäpäästöisiin ratkaisuihin on käytännössä mahdotonta ilman kohdennettua tukia.

Tutkimusten mukaan öljylämmitteisissä omakotitaloissa asuvat kotitaloudet ovat keskimäärin iäkkäämpiä, matalammin koulutettuja ja pienituloisempia muihin omakotitaloasujiin verrattuna. Samaan aikaan energiaremonttiavustukset ovat kohdistuneet enemmän hyvätuloisille, korkeammin koulutetuille ja kaupunkialueilla asuville. Nykyisessä tilanteessa jäljellä olevat öljylämmittäjät muodostavat entistä haavoittuvamman ryhmän, ja heidän riskinsä joutua energiaköyhyyteen kasvaa erillislämmityksen päästökaupan myötä. Vaarana on, että ilman alueellisesti oikeudenmukaista tukea Lapin kotitaloudet jäävät jälkeen päästövähennystavoitteiden saavuttamisesta ja kärsivät samalla suhteettoman suurista kustannuksista.

Erityisesti öljylämmitys ja suora sähkölämmitys ovat Lapissa edelleen yleisiä lämmitysmuotoja. Niiden korvaaminen kestävillä ratkaisuilla, kuten lämpöpumpuilla, hybridijärjestelmillä ja paikallisilla uusiutuvan energian muodoilla, on ilmaston kannalta välttämätöntä. Samalla on varmistettava, että ratkaisut toimivat myös Lapin olosuhteissa – äärimmäisessä pakkasessa ja pitkien sähkökatkojen aikana. Keskittetyt ratkaisut, kuten kaukolämpö, eivät ole monilla Lapin haja-asutusalueilla vaihtoehto, mikä korostaa tarvetta panostaa kotitalouskohtaisiin ratkaisuihin.

Suunnitelmassa esitetyt toimenpiteet erillislämmityksen päästövähennyksiksi nojaavat liiaksi yleisiin kannustimiin eivätkä ota riittävästi huomioon alueellisia kustannus- ja olosuhteiden eroja. Öljy- ja kaasulämmityksestä luopumisen tuki on osoittautunut tehokkaaksi keinoksi, mutta sen kohdentumisessa on ongelmia: tuki ei nykyisellään tavoita riittävästi niitä haavoittuvimpia kotitalouksia, jotka sitä eniten tarvitsevat.

Lapissa tarvitaan huomattavasti vahvempaa ja kohdennetumpaa tukipolitiikkaa, joka mahdollistaa fossiilisista lämmitysmuodoista luopumisen. Tukijärjestelmän tulisi olla selkeä ja helposti saavutettava, ja jäljelle jäävä omarahoitusosuus ei saa muodostua kohtuuttomaksi. Tämä olisi paitsi ilmastoteko myös oikeudenmukaisuuskysymys, sillä Lapin kotitaloudet maksavat lämmityksestä suhteessa enemmän ja heidän mahdollisuutensa investoida kalliisiin ratkaisuihin ovat rajalliset.

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri katsoo, että erillislämmityksen päästövähennystavoitteiden saavuttaminen edellyttää nykyistä huomattavasti vahvempaa tukea Lapin alueelle. Tukijärjestelmissä tulee ottaa huomioon pidempi ja kylmempi lämmityskausi sekä haja-asutusalueiden erityisolosuhteet. Samalla on kiinnitettävä enemmän huomiota myös rakenteellisen energiatehokkuuden edistämiseen pelkän lämmitysjärjestelmien vaihtamisen ohella, sillä energiantuotannolla on väistämättä ympäristölle haitallisia vaikutuksia. Pitkäjänteinen panostus energianeuvontaan ja energiaremontteihin on välttämätöntä sekä ilmastotavoitteiden että oikeudenmukaisuuden kannalta. Ilman tätä vaarana on, että päästövähennykset eivät toteudu ja ilmastopolitiikan kustannukset jakautuvat epäoikeudenmukaisesti. Lapille suunnattu erillinen tukiohjelma olisi perusteltu sekä ilmaston että sosiaalisen kestävyysnäkökulmasta.

Työkoneet

Avovastaus

Työkoneet muodostavat merkittävän päästölähteen taakanjakosektorilla, mutta keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa niiden vähentämiseen tähtäävät toimet jäävät Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri ry:n näkökulmasta riittämättömiksi. Siirtymä nolla- ja vähäpäästöisiin työkoneisiin etenee hitaasti muun muassa koneiden pitkien käyttöaikojen, vähä- ja nollapäästöisten työkoneiden korkeiden hintojen sekä kehittymättömän vaihtoehtoisen käyttövoimien infrastruktuurin takia.

Lapissa suuri osa työkoneiden käytöstä liittyy metsätalouteen, rakentamiseen, infrastruktuurihankkeisiin, kaivosteollisuuteen ja tuulivoimarakentamiseen, joiden vaikutukset eivät rajoitu ainoastaan suoriin päästöihin. Raskas koneellinen työ turvemailla ja metsämailla kiihdyttää maaperän hiilen vapautumista ja heikentää jo valmiiksi kriittisessä tilassa olevia hiilinieluja. Samalla koneiden aiheuttamat maaperän vauriot kuluttavat poronhoitoalueiden laidunmaita ja köyhdyttävät aluskasvillisuutta, mikä heikentää sekä luonnon monimuotoisuutta että alueen elinkeinojen kestävyyttä.

Erityisesti kaivosteollisuuden ja tuulivoimarakentamisen aiheuttama raskas työkoneliikenne vaikuttaa laajasti herkkiin arktisiin ekosysteemeihin. Kaivosten ympäristössä työkoneita käytetään intensiivisesti kaivannaisjätteen käsittelyyn, kuljetuksiin ja jatkuvaan kaivostoimintaan. Tuulivoimarakentamisen yhteydessä raskaat kuljetukset ja maanmuokkauskoneet aiheuttavat pitkäaikaisia vaikutuksia tunturialueiden kasvillisuuteen ja porojen laidunmaiden tilaan. Ilmastosuunnitelmassa korostetaan työkoneiden sähköistymistä ja biopolttoaineiden käyttöönottoa, mutta nämä linjaukset eivät riitä turvaamaan Lapin erityisolosuhteiden huomioimista.

Sähköistymisen tiellä on monia käytännön esteitä: pitkät etäisyydet, heikko latausinfrastruktuuri ja äärimmäiset sääolosuhteet rajoittavat akkuteknologian käyttöä. Vaihtoehtoisten käyttövoimien infrastruktuurin kehittämisessä tulisi keskittyä erityisesti alueille, joissa työkoneiden käyttö on intensiivisintä, ja suosia ratkaisuja, joita voivat hyödyntää sekä työkoneet että raskas liikenne. Biopolttoaineiden osalta on varmistettava, ettei niiden tuotanto lisää metsien hakkuupainetta juuri Lapissa, jossa hiilinielut ovat jo voimakkaasti pienentyneet.

Lapin matkailu tuo oman lisänsä ongelmaan, sillä moottorikelkat, retkibussit ja muut matkailuun liittyvät työkoneet kuormittavat sekä ilmastoa että luontoa ja aiheuttavat häiriötä porotaloudelle. Tästä huolimatta matkailusektorin työkoneita ei käsitellä suunnitelmassa riittävän painokkaasti, vaikka juuri täällä päästövähennykset voisivat tuottaa merkittäviä hyötyjä sekä ilmaston että luonnon kannalta.

Merkittävänä haasteena on myös työkoneiden päästölaskennan ja työkonekantatietojen puutteellisuus, minkä vuoksi tietopohjaa on välttämättä parannettava. Työkonealan yhteistyöryhmän perustaminen ja siirtymän tiekartan laatiminen ovat tarpeen päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi. Lisäksi maatalouden työkoneiden fossiilisen polttoöljyn merkittävä veroetu on ilmaston kannalta haitallinen tuki, josta tulisi luopua asteittain.

Lapin näkökulmasta keskeistä on myös oikeudenmukainen siirtymä. Suuri osa alueen metsäkoneyrittäjistä, maanrakennusurakoitsijoista ja matkailutoimijoista on pienyrityksiä, joilla ei ole taloudellisia resursseja hankkia uusia vähäpäästöisiä koneita ilman merkittävää tukea. Jos ohjauskeinot ja rahoitus kohdentuvat vain suurille toimijoille, kuten kaivosteollisuudelle tai suurille tuulivoimahankkeille, vaarana on, että Lapin pienyritykset jäävät siirtymän ulkopuolelle ja alueellinen epätasa-arvo, ja sitä myötä myös vastakkainasettelu, syvenee.

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri katsoo, että työkoneiden päästövähennystoimissa on huomioitava erityisesti Lapin luonnon ja maaperän haavoittuvuus sekä alueen elinkeinojen erityispiirteet. Päästövähennysten on oltava linjassa hiilinielujen turvaamisen kanssa, eikä niitä saa toteuttaa luonnon monimuotoisuuden kustannuksella. Samalla on varmistettava, että myös Lapin pienet yritykset voivat osallistua siirtymään suurteollisuuden rinnalla. Vain näin voidaan rakentaa kestävä ja oikeudenmukainen polku kohti ilmastotavoitteiden saavuttamista.

Jätehuolto

Avovastaus

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri ry huomioi, että jätehuolto ja ennen kaikkea kiertotalous on olennainen osa ilmastopolitiikkaa, mutta keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa sen rooli jää suhteellisen vähäiselle huomiolle. Lapin näkökulmasta tilanne on erityinen, sillä matkailun kasvu tuo alueelle ainutlaatuisia haasteita ja vaatimuksia, joita ei voida sivuuttaa. Kun sesonkiaikoina matkailijoiden määrä moninkertaistaa pienten kuntien väestömäärän, kuormittuu paikallinen jätehuoltojärjestelmä nopeasti äärimilleen. Tämä näkyy paitsi jätevirtojen kasvuna myös siinä, että lajittelun ja kierrätyksen järjestäminen ei aina vastaa todellista tarvetta. Paine jätehuollon kehittämiseksi on huomattavasti suurempi Lapissa kuin monilla muilla alueilla Suomessa.

Lapin erityisolosuhteet korostavat myös jätehuollon logistiikan ongelmia. Pitkät etäisyydet ja harva asutus tarkoittavat, että jätteiden kuljettaminen käsittely- ja kierrätyslaitoksiin vaatii usein satojen kilometrien matkoja. Tämä lisää sekä kustannuksia että päästöjä, mikä syö jätehuollon ilmastohyötyjä ja tekee nykyisistä ratkaisuista tehottomia. Ilmastosuunnitelmassa ei tunnisteta riittävästi tätä alueellista näkökulmaa, vaikka se on keskeinen tekijä Lapin päästökehityksen kannalta.

Samalla kun suunnitelma painottaa jätehuollon päästövähennyksiä, se jättää suurelta osin hyödyntämättä kiertotalouden paikalliset mahdollisuudet. Lapissa olisi mahdollista kehittää hajautettuja, alueellisia ratkaisuja, kuten pienimuotoisia biokaasulaitoksia, jotka käsittelevät biojätettä ja tuottaisivat samalla uusiutuvaa energiaa paikalliseen käyttöön. Tällaiset ratkaisut vähentäisivät kuljetuspäästöjä, tukisivat aluetaloutta ja lisäisivät energiaomavaraisuutta. Niiden potentiaalia ei kuitenkaan suunnitelmassa tunnisteta, mikä on merkittävä puute.

Jätehuolto liittyy Lapissa myös laajemmin luonnon ja matkailun kestävyYTEEN. Roskaantuminen matkailukeskuksissa ja luontokohteissa on toistuva ongelma, joka heikentää alueen vetovoimaa ja aiheuttaa haittaa sekä luonnolle että paikallisille asukkaille. Tämä on ristiriidassa Lapin matkailun imagon kanssa, joka perustuu puhtaaseen ja koskemattomaan luontoon. Jos jätehuollon rakenteet eivät kestä matkailun kasvua, vaarana on, että luonto joutuu kantamaan turismin kustannukset.

Kansallisella tasolla Suomi ei ole saavuttanut EU:n jätepolitiikan tavoitteitaan, ja komissio on suosittanut Suomen edistämään jätteenpolttoa vähentäviä ohjauskeinoja. Taakanjakosektorin jätteenpolton päästöt ovat kasvaneet yhdyskuntajätteen energiahyödyntämisen lisääntymisen myötä, mikä on jätehierarkian vastaista. Jätteenpolton kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisessä ensisijaisena tavoitteena tulisi olla polttoon päätyvän materiaalin vähentäminen, mikä tukisi myös kiertotalouden periaatteita.

Päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan selkeää sääntelyä kierrätyksen edistämiseksi sekä kierrätyskelpoisen jätteen polttamisen vähentämiseksi osana tulevaa kiertotalouslakia. Mikäli materiaalien uudelleenkäytön ja kierrätyksen edistämistoimet eivät ole riittävän tehokkaita, on perusteltua arvioida jätteenpolttoveron käyttöönottoa. Lisäksi Suomen tulee vaikuttaa aktiivisesti siihen, että jätteenpolttolaitokset sisällytetään EU:ssa päästökauppaan, jotta jätteenpolton ilmastopäästöt saadaan hintaohjauksen piiriin.

CCS- ja CCU-menetelmät eivät ole jätehierarkian mukaisia, ja niihin liittyy merkittäviä teknisiä epävarmuuksia. Jätehuollon päästövähennyksiä on haettava ensisijaisesti noudattamalla jätehierarkiaa ja panostamalla toimivaan kiertotalouteen, minkä vuoksi jätteenpolttolaitosten hiilidioksidipäästöjen CCS- tai CCU-hankkeiden tukeminen ei ole perusteltua.

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri katsoo, että jätehuollon osalta tarvitaan kunnianhimoisempia toimia ja huomattavasti vahvempaa alueellista näkökulmaa. Erityisesti matkailun jätevirtojen hallinta on nostettava suunnitelmassa keskiöön, sillä ilman sitä Lapin ilmastotavoitteita ei voida saavuttaa. Tarvitaan investointeja paikallisiin käsittelyratkaisuihin, sesonkien mukaista mitoitusta sekä selkeämpää vastuuta matkailutoimijoille. Lapin luonto on sekä asukkaiden että matkailijoiden yhteinen voimavara, eikä sen kuormittumista saa sallia riittämättömän jätehuoltopolitiikan vuoksi.

F-kaasut

Avovastaus

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri ry huomioi, että fluoratut kasvihuonekaasut eli F-kaasut muodostavat määrällisesti pienen, mutta ilmastovaikutuksiltaan erittäin merkittävän päästöryhmän. Niiden lämmitysvaikutus voi olla tuhansia kertoja suurempi kuin hiilidioksidin, mikä tekee niistä erityisen ongelmallisia. Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa F-kaasujen hallinta jää kuitenkin liian vähäiselle huomiolle, vaikka niiden käyttö liittyy läheisesti juuri niihin sektoreihin, jotka ovat Lapissa kasvussa: kaivosteollisuus, energiainfrastruktuuri ja matkailu.

Kaivosteollisuudessa F-kaasuja käytetään muun muassa laajoissa jäähdytys- ja ilmastointijärjestelmissä, joita tarvitaan erityisesti maanalaisissa kaivoksissa. Näiden järjestelmien monimutkaisuus ja jatkuva kuormitus lisäävät vuotoriskiä, ja hallitsemattomat vuodot voivat johtaa suhteettoman suuriin ilmastopäästöihin. Lapissa, jossa kaivoshankkeet kohdistuvat usein luonnon kannalta herkille alueille, tämä muodostaa vakavan riskin. Jos ilmastovaikutuksia ei hallita, kaivostoiminnan kokonaiskuormitus kasvaa entisestään ja syventää ristiriitaa kansallisten ilmastotavoitteiden kanssa.

Myös energiantuotannon ja -siirron rakenteissa F-kaasujen rooli on merkittävä. Tuulivoimaloissa ja sähköverkon komponenteissa käytetään edelleen F-kaasuja, erityisesti SF₆-yhdistettä, joka on yksi voimakkaimmista tunnetuista kasvihuonekaasuista. Vaikka EU-lainsäädäntö rajoittaa sen käyttöä, sitä on edelleen joissakin muuntajissa ja eristysjärjestelmissä. Lapissa, jossa tuulivoimarakentaminen

lisääntyy voimakkaasti, on välttämätöntä varmistaa, että F-kaasujen käyttö minimoidaan ja että laitosten purkuvaiheessa talteenotto toteutetaan aukottomasti. Muutoin vaarana on, että uusiutuvan energian ilmastohyödyt vesittyvät hallitsemattomien päästöjen vuoksi.

Lapin matkailu tuo F-kaasujen näkökulmasta oman ulottuvuutensa. Matkailukeskusten hotellit, ravintolat, lumetusjärjestelmät ja lämpöpumput sisältävät runsaasti kylmäaineita, joiden huolto ja vuotojen valvonta eivät aina pysy kasvavan kapasiteetin mukana. Sesonkiluonteisuus kuormittaa järjestelmiä ja lisää riskejä, mikä voi johtaa suuriin ilmastopäästöihin ilman että ne tulevat näkyviin virallisessa tilastoinnissa. Tämä ei ole pelkästään ilmastopoliittinen ongelma, vaan myös mainehaitta: Lapin matkailu rakentuu puhtaan luonnon varaan, eikä sitä saa vaarantaa hallitsemattomilla päästöillä.

F-kaasujen hallinnan erityispiirre Lapissa liittyy myös harvaan asuttuun rakenteeseen ja pitkiin etäisyyksiin. Jos huollon ja talteenoton asiantuntijoita ei ole riittävästi saatavilla, vaarana on, että vuotoja ei havaita ajoissa ja laitteiden poistovaiheessa kaasut vapautuvat ilmakehään. Tämä tekee alueellisesta näkökulmasta entistä tärkeämmän: F-kaasujen hallinta ei voi nojata pelkästään vapaaehtoisuuteen, vaan tarvitaan sitovia velvoitteita, resursoitua valvontaa ja taloudellisia kannustimia siirtyä luonnollisiin kylmäaineisiin aina kun se on teknisesti mahdollista.

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri katsoo, että F-kaasujen vähentämisen ja hallinnan tulee olla olennainen osa Suomen ilmastopoliittikkaa. Kaivosteollisuudelle, energiainfrastruktuurille ja matkailulle on asetettava selkeät velvoitteet vuotojen ehkäisemiseen ja talteenottoon. Samalla on panostettava huolto- ja valvontajärjestelmien kehittämiseen erityisesti Lapissa, jossa riskit korostuvat harvan asutuksen ja pitkien etäisyyksien vuoksi. Vain näin voidaan varmistaa, etteivät yksittäisten järjestelmien vuodot tee tyhjäksi vuosien päästövähennystyötä ja ettei Lapin luonto joudu kantamaan jälleen kerran kohtuuttoman suurta taakkaa.

Teollisuus ja muut päästöt

Avovastaus

Teollisuus ja muut päästöt muodostavat merkittävän osan Suomen ilmastopäästöistä, ja ne ovat ratkaisevassa roolissa ilmastoneutraaliustavoitteen saavuttamisessa. Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa tämän sektorin vähennystoimet jäävät kuitenkin hajanaisiksi ja nojaavat liian vahvasti toimialojen omiin lupauksiin ja pitkän aikavälin teknologisiin oletuksiin. Lapin näkökulmasta tämä on erityisen huolestuttavaa, sillä alueen teollisuus perustuu energiaintensiivisiin ja ympäristölle raskaisiin toimialoihin, joiden päästöt ja ympäristövaikutukset kohdistuvat suoraan haavoittuvaan luontoon.

Kuten suunnitelmaluonnoksessa todetaan, suuri osa teollisuuden päästöistä kuuluu päästökaupan piiriin, ja päästökaupan hintaohjaus on ollut toimivaa teollisuuden päästövähennysten edistämässä. Päästökauppa yksinään ei kuitenkaan riitä. Teollisuuden päästövähennyksissä luotetaan liian vahvasti toimialojen omiin vähähiilisyystiekarttoihin, jotka eivät sido alan toimijoita ja

joiden erillisyys vaikeuttaa kokonais kuvan hahmottamista sekä tiekarttojen yhteensopivuuden arvioimista. Tiekarttoihin nojaaminen ilman sitovia velvoitteita lisää epävarmuutta ja siirtää vastuun liian pitkälle tulevaisuuteen.

Lapissa teollisuudella on vahva jalansija kaivosteollisuudessa, metsäteollisuudessa sekä metallinjalostuksessa. Maanalaisissa kaivoksissa käytettävät jäähdytys- ja ilmanvaihtojärjestelmät kuluttavat runsaasti energiaa ja voivat sisältää ilmastolle haitallisia F-kaasuja. Malmien rikastusprosessit ja kaivostoiminnan raskas logistiikka tuottavat lisäksi huomattavia päästöjä. Metsäteollisuuden päästökuorma ja Outokummun kaltaisten suurteollisuuslaitosten prosessipäästöt osoittavat, että Lapissa toimiva teollisuus ei ole marginaalinen osa päästökokonaisuutta, vaan kansallisesti keskeinen ilmastokysymys.

Energiatehokkuussopimustoiminnan jatko kaudelle 2026–2035 ja sen rahoituksen vahvistaminen ovat tärkeitä. Energiatehokkuus on kustannustehokas keino vähentää päästöjä ja samalla pienentää energiankulutuksen vaikutuksia Lapin luonnon kannalta herkillä alueilla. Energiatehokkuuteen liittyvien toimien tulee olla sitovia ja seurattavia, jotta niiden todellinen vaikutus voidaan varmistaa.

Vetymarkkinoiden edistämisessä on painotettava, että vain uusiutuvalla energialla tuotettu vety edistää fossiilisista polttoaineista irrottautumista. Ilmastokestävyyden takaamiseksi vetytalouteen siirtyminen tulee tehdä lisäisen uusiutuvan energian kautta, ei siirtämällä olemassa olevan kapasiteetin painopistettä. Vetyyn liittyvät investoinnit eivät saa heikentää luonnon monimuotoisuutta eivätkä energiatehokkuustavoitteita.

Erityisesti Lapissa, jossa luonnontilaiset alueet ovat laajoja mutta myös herkkiä, vetyinfrastruktuurin rakentaminen edellyttää huolellista ympäristövaikutusten arviointia sekä maankäytön ja luonnon monimuotoisuuden huomioimista jo suunnitteluvaiheessa. Suomi ei voi rakentaa vetytaloutta pelkästään vientiin perustuvana teollisuusstrategiana, vaan vedyn tuotannolla on oltava selkeä kansallinen ilmastohyöty.

Lapin teollisuudessa yhdistyvät kaksi kriittistä riskiä: ilmastopäästöt ja luontokato. Kaivokset, metsäteollisuus ja energiainfrastruktuurin rakentaminen pirstovat laajoja yhtenäisiä luontoalueita, heikentävät hiilinieluja ja kuormittavat vesistöjä. Samaan aikaan niiden ilmastopäästöt lisäävät taakkaa, jonka kattamiseksi tarvitaan kunnianhimoisia lisätoimia muilla sektoreilla. Tämä kehitys vaarantaa sekä kansalliset että EU-tason tavoitteet ja lisää painetta Lapin luonnon kantokyvyn kustannuksella.

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri katsoo, että teollisuuden ja muiden päästöjen vähentämiseksi tarvitaan selkeitä, velvoittavia toimenpiteitä, jotka eivät voi nojata pelkästään vapaaehtoiisiin ratkaisuihin tai tulevaisuuden teknologisiin lupauksiin. Teollisuuden toiminta Lapissa tulee arvioida kokonaisvaltaisesti, niin että ilmastopäästöjen lisäksi huomioidaan luontovaikutukset

ja kumulatiivinen kuormitus. Vain siten voidaan varmistaa, ettei Lapin herkkä luonto joudu kantamaan kohtuutonta taakkaa ja että Suomen ilmastotavoitteet saavutetaan uskottavasti.

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

Avovastaus

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri ry katsoo, että kuntien ja alueiden ilmastotyö muodostaa selkärangan Suomen ilmastopolitiikalle, mutta keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman luonnoksessa esitetyt keinot jäävät liian hajanaisiksi ja vapaaehtoisuuteen perustuviksi. Tämä on erityisen ongelmallista Lapissa, jossa kunnat toimivat pitkien välimatkojen, kylmän ilmaston ja korkeiden energiatarpeiden keskellä.

Hallituksen päätös heikentää ilmastolakia poistamalla kuntien velvoite laatia ilmastosuunnitelmia on vakava askel taaksepäin ilmastokriisin torjunnassa. Poukkoileva ilmastopolitiikka ei ole kuntien, kansalaisten eikä ilmaston etu. Suunnitelmat ovat olleet keskeinen väline tuoda päätöksenteko lähelle kuntalaisia ja lisätä osallistumismahdollisuuksia. Erityisesti pienet kunnat jäävät nyt ilman tukea ja ohjausta.

Suunnitelmavelvoitteen purkaminen on ristiriidassa ilmastolain 2 §:n oikeudenmukaisuustavoitteen kanssa, jonka mukaan ilmastotoimissa tulee huomioida alueelliset erityispiirteet ja sidosryhmien näkemykset. Ilman yhteisiä sisältövaatimuksia ja velvoitetta suunnitelmien laatimiseen ilmastotyön taso kunnissa eriytyy, eikä toimien vaikuttavuutta voida seurata tai vertailla valtakunnallisesti.

Luonnoksessa tunnistetaan kyllä kuntien rooli ilmastopolitiikan toimeenpanossa, mutta työ jää liiaksi erillisten hankkeiden ja vapaaehtoisten verkostojen varaan. Hankepohjainen toimintamalli tekee ilmastotyöstä pirstaleista ja vaikeasti seurattavaa, eikä tarjoa kunnille varmuutta pitkäjänteiseen suunnitteluun ja investointeihin. Tämä asettaa erityisen epätasa-arvoiseen asemaan Lapin harvaan asutut kunnat, joilla ei ole samoja resursseja ja asiantuntemusta kuin etelän suurilla kaupungeilla.

Lapissa kuntien ilmastotyöhön liittyy erityisiä haasteita, mutta myös vahvuuksia. Kylmät olosuhteet lisäävät lämmityksen energiantarvetta ja pitkät välimatkat tekevät liikkumisen päästöjen vähentämisestä haastavaa. Toisaalta alueella on merkittävää potentiaalia uusiutuvan energian tuotannossa. Sen hyödyntämisen on kuitenkin tapahduttava niin, ettei se vaaranna luonnon monimuotoisuutta tai perinteisiä elinkeinoja, kuten poronhoitoa. Lapin kunnat voivat myös profiloitua kestävä matkailun edelläkävijöinä, mikä edistäisi samanaikaisesti ilmastotavoitteita ja alueen elinvoimaa.

Luonnonsuojelun näkökulmasta on huolestuttavaa, että luonnon monimuotoisuus jää suunnitelmaluonnoksessa kunnallisen ilmastotyön ulkopuolelle. Lapissa tämä on erityisen keskeistä, sillä ilmastotoimet vaikuttavat väistämättä alueen herkkään luontoon – olivat ne sitten

energiainvestointeja, infrastruktuurihankkeita tai liikennetarkkaisuja. Kuntien ilmastotyön tulisi aina olla suunniteltu siten, että se vahvistaa luonnon monimuotoisuutta eikä heikennä sitä.

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri katsoo, että kuntien ilmastotyötä on vahvistettava sitovilla velvoitteilla, riittävällä rahoituksella ja valtakunnallisella ohjauksella. Pelkkä "kannustaminen" ilmastojohtamiseen, -yhteistyöhön tai vapaaehtoiisiin verkostoihin ei ole riittävää. Kuntien mahdollisuuksia liittyä Hinku-verkostoon, Fisun-verkostoon sekä Kuntaliiton Ilmastokunnat-toimintaan on varmistettava turvaamalla verkostojen rahoitus ja jatkuvuus.

Lapin kunnilla on oltava käytössään pitkäjänteiset välineet, joilla ne voivat sekä vähentää päästöjä että turvata luonnon monimuotoisuuden. Ilmastotyön tulee olla kansallisesti johdonmukaista ja tasapuolisesti resursoitua, jotta myös Lapin kunnilla on realistiset mahdollisuudet vastata ilmastotavoitteisiin. Tämä on välttämätöntä, jotta ilmastotyö toteutuu oikeudenmukaisesti koko maassa ja jotta Lapin herkkä luonto ei joudu kantamaan suhteettoman suurta taakkaa ilmastotavoitteiden kustannuksella.

Kulutuksen hiilijalanjälki

Avovastaus

Kulutuksen hiilijalanjälki muodostaa merkittävän osan Suomen ilmastovaikutuksista, ja sen pienentäminen on välttämätöntä kansallisten ja kansainvälisten ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman luonnoksessa kulutuksen näkökulma jää kuitenkin liian vähälle huomiolle, vaikka kotitalouksien kulutusvalinnat, julkinen kulutus ja tuotannon rakenteet määrittävät pitkälti päästökehityksen suunnan. Lapin ja luonnonsuojelun näkökulmasta tämä on huolestuttavaa, sillä alueen erityisolosuhteet tekevät kulutuksesta osin erilaista kuin eteläisemmässä Suomessa, mutta tarjoavat myös mahdollisuuksia kestäväen elämäntavan edelläkävijyyteen.

Lapissa pitkät välimatkat ja harva asutus lisäävät liikkumisen päästöjä suhteessa väestöpohjaan, eikä vaihtoehtoja ole aina samalla tavalla tarjolla kuin tiheämmin asutuilla alueilla. Tämä korostaa, että kulutuksen hiilijalanjäljen pienentäminen ei voi jäädä vain yksilöiden vastuulle, vaan edellyttää rakenteellisia ratkaisuja ja julkisia investointeja. Joukkoliikenteen, etäpalveluiden ja jakamistalouden tukeminen on Lapissa erityisen tärkeää kestävien kulutusvaihtoehtojen saavutettavuuden varmistamiseksi. Samalla alueella on mahdollista edistää paikallista ja vähäpäästöistä kulutusta tukemalla lähiruokaa ja uusiutuvilla luonnonvaroilla tuotettujen tuotteiden käyttöä.

Kulutuksen hiilijalanjälkeä on tarkasteltava kattavasti, myös kansallisen päästölaskennan ulkopuolella. Suomeen tuotavien tuotteiden taustalla voi olla kivihiilen energiakäyttöä tai trooppista metsäkatoa, joka vauhdittaa ilmaston kuumenemistä ja luonnon monimuotoisuuden köyhtymistä, mutta tämä ei näy Suomen tilastoissa. Erityisesti kulutustuotteiden ja ruoan tuotannon taustalla on merkittäviä ulkoistettuja päästöjä, joihin Suomen on kannettava vastuunsa. Näiden vähentämiseksi tarvitaan vahvempia ohjauskeinoja: hiilitulleja, kauppasopimusten solmimista ilmastoon ja luonnon

ehdoilla, tuotantoketjujen avoimuuden lisäämistä sekä velvoitteita yrityksille ja sijoittajille minimoida metsäkatoriski toiminnassaan.

Luonnonsuojelun näkökulmasta kulutuksen hiilijalanjäljen pienentämisessä on välttämätöntä huomioida luonnon monimuotoisuus. Ylikulutuksen vaikutukset näkyvät päästöjen lisäksi luonnonvarojen liiakäyttönä, mikä Lapissa tarkoittaa usein suoraa painetta haavoittuville ekosysteemeille. Matkailu on tästä konkreettinen esimerkki: Lapin matkailu perustuu pitkälti puhtaaseen luontoon, mutta samalla matkailun kasvu kasvattaa kulutuksen hiilijalanjälkeä liikenteen, rakentamisen ja energiankulutuksen kautta. Ilmastotavoitteiden ja luonnonsuojelun näkökulmasta matkailua on kehitettävä kestävästi, jotta sen ilmasto- ja luontovaikutukset vähenevät ja elinkeinon tulevaisuus turvataan.

Suunnitelmaluonnoksen suurin puute on riittävien konkreettisten toimien puuttuminen kulutuksen ohjaamisessa kohti ilmastoystävällisiä valintoja. Vapaaehtoiset kampanjat ja tiedotustoimet eivät yksin riitä, vaan tarvitaan taloudellisia ja rakenteellisia ohjauskeinoja, jotka tekevät vähäpäästöisistä ratkaisuista houkuttelevampia ja helpommin saavutettavia. Erityisen vakava puute on toimien puuttuminen kasvipainotteisen ruokavalion edistämisessä, vaikka jo kansallisten ravitsemussuosituksen toteuttaminen vähentäisi päästöjä merkittävästi.

Lapin näkökulmasta kulutuksen hiilijalanjäljen vähentämisessä on tärkeää tunnistaa alueen omat vahvuudet. Alueella on laajoja mahdollisuuksia kehittää paikallista, vähähiilistä taloutta, jossa luonnonlaitumien ja perinnebiotooppien hyödyntäminen tukee sekä vähäpäästöistä ruoantuotantoa että luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Jakamistalouden ja kiertotalouden ratkaisuilla voidaan pienentää kulutuksen kokonaiskuormitusta ja vähentää tarvetta uusien luonnonvarojen käyttöön.

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri katsoo, että kulutuksen hiilijalanjäljen vähentämisen tulee nousta keskeisemmäksi osaksi kansallista ilmastopolitiikkaa. Kulutuksen ohjauskeinojen on oltava vaikuttavia, oikeudenmukaisia ja saavutettavia myös Lapin harvaan asutuissa kunnissa. On varmistettava, että ilmastopolitiikan toimet eivät siirrä kohtuutonta taakkaa yksittäisten kuluttajien harteille, vaan luovat rakenteet, joissa vähäpäästöinen elämäntapa on helppo, houkutteleva ja mahdollinen kaikille. Lapin luonto ja sen monimuotoisuus ovat kansallinen ja kansainvälinen arvokokonaisuus, jonka säilyttäminen edellyttää kulutuksen ilmasto- ja luontovaikutusten vakavaa huomioimista osana ilmastosuunnitelmaa.

Julkiset hankinnat

Avovastaus

Julkiset hankinnat ovat yksi tehokkaimmista välineistä ohjata kulutusta ja tuotantoa kohti vähähiilisyyttä ja luonnon monimuotoisuuden turvaamista. Suomessa julkisten hankintojen arvo vastaa noin 47 miljardia euroa vuodessa eli lähes viidennestä bruttokansantuotteesta.

Vuonna 2020 laadittu kansallinen julkisten hankintojen strategia painottaa hankintojen ekologista kestävyyttä, erityisesti vähähiilisyyttä ja kiertotalouden edistämistä. Tämä on välttämätöntä, sillä arviolta noin viidennes Suomen kulutusperäisesti lasketusta hiilijalanjäljestä syntyy julkisista hankinnoista.

Kansainvälisessä vertailussa Suomi on kuitenkin yksi harvoista OECD-maista, joissa ei ole julkisten hankintojen ekologisia tavoitteita tai kansallisia ympäristövähimmäisvaatimuksia. Tämä on vakava puute, sillä ilman selkeitä vähimmäiskriteerejä hankinnat ohjautuvat helposti lyhytnäköisesti hinnan perusteella eivätkä tue tarvittavaa siirtymää vähähiiliseen ja luontoa vahvistavaan talouteen.

Lapin näkökulmasta julkiset hankinnat korostuvat erityisesti, sillä alueen markkinat ovat pienet ja julkisen sektorin osuus taloudessa on suhteellisesti suurempi kuin etelässä. Tämä tarkoittaa, että kunnilla ja muilla julkisilla toimijoilla on poikkeuksellisen suuri mahdollisuus vaikuttaa siihen, millaisia tuotteita ja palveluita alueella on tarjolla.

Esimerkiksi energiatehokkaan rakentamisen, uusiutuvilla energialähteillä toimivien järjestelmien, vähäpäästöisten ajoneuvojen ja lähiruoan hankinta voisi Lapissa paitsi vähentää päästöjä myös vahvistaa paikallista elinkeinopohjaa ja luoda uusia kestäviä työpaikkoja. Erityisen tärkeää on arvioida hankintojen elinkaarikustannukset ja -päästöt, jotta ratkaisut todella pienentävät hiilijalanjälkeä pitkällä aikavälillä.

Luonnonsuojelun näkökulmasta julkisten hankintojen kautta voidaan vaikuttaa myös Suomen ulkoistettuihin päästöihin ja globaaleihin luontovaikutuksiin. Suomeen tuotavien tuotteiden taustalla voi olla kivihiilen energiakäyttöä tai trooppista metsäkatoa, joka kiihdyttää ilmastonmuutosta ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemistä. Nämä vaikutukset eivät kuitenkaan näy Suomen kansallisessa päästölaskennassa. Siksi on välttämätöntä varmistaa, etteivät julkiset hankinnat aiheuta negatiivisia ilmasto- ja ekologisia vaikutuksia myöskään muissa maissa. Kansallisten hankintalinjausten tulee olla linjassa EU-tason sääntelyn kanssa, jotta ympäristö- ja ilmastokriteerit ovat yhdenmukaiset ja tehokkaat.

Huolestuttavaa on, että suunnitelmaluonnos painottaa vapaaehtoisia toimia, kuten ohjeistusta ja tietopankkeja, mutta ei esitä velvoittavia kriteerejä tai aikataulutettuja tavoitteita. Tämä johtaa siihen, että hankintojen ilmastovaikutukset jäävät sattumanvaraisiksi ja vaihtelevat suuresti kunnittain. Ilman yhteisiä sisältövaatimuksia ja seurantaa on mahdotonta varmistaa, että julkisilla varoilla todella tuetaan vähäpäästöistä ja luonnon kannalta kestävä kehitystä. Lapissa tämä korostuu erityisesti, koska alueen kunnat ovat usein pieniä ja resurssit rajallisia. Valtion tulee varmistaa kunnille riittävät resurssit vähähiilisten ja luontoa tukevien hankintojen tekemiseen sekä turvata kansallisten hankintaohjelmien ja verkostojen jatkuvuus.

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri katsoo, että julkiset hankinnat tulee nostaa keskeiseksi osaksi ilmastopolitiikkaa ja varmistaa, että ne aidosti tukevat sekä ilmastotavoitteiden että luonnon monimuotoisuuden turvaamista. Tämä edellyttää sitovien vähimmäiskriteerien ja tavoitteiden asettamista julkisille hankinnoille sekä riittävän rahoituksen ja osaamisen varmistamista kunnille. Erityisesti Lapissa julkisilla hankinnoilla on poikkeuksellisen suuri merkitys siihen, millaisia ratkaisuja alueelle rakentuu. Kestävien hankintojen kautta voidaan ohjata markkinoita, luoda uusia vähähiilisiä toimintamalleja ja turvata Lapin luonnon ja elinkeinojen tulevaisuus.

Muut poikkisektorit

Avovastaus

Ilmastopolitiikan onnistuminen edellyttää kokonaisvaltaisia poikkisektoraalisia toimia, jotka ulottuvat yli yksittäisten sektoreiden ja huomioivat laajasti yhteiskunnan eri osa-alueet. Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman luonnos tunnistaa näitä tarpeita, mutta esitetyt linjaukset jäävät liian yleiselle tasolle eivätkä huomioi riittävästi Lapin erityisolosuhteita.

Tieto, tutkimus ja osaaminen muodostavat ilmastopolitiikan selkärangan. Erityisesti Lapissa ilmastonmuutoksen vaikutukset näkyvät muuta Suomea nopeammin ja voimakkaammin: talvien lyheneminen, ikiroudan sulaminen ja lajiston muutokset vaikuttavat sekä ekosysteemeihin että elinkeinoihin. On välttämätöntä varmistaa, että tutkimus- ja seurantajärjestelmät kattavat pohjoisen erityispiirteet ja että paikallisilla toimijoilla on riittävä osaaminen ilmastotoimien suunnitteluun ja toteutukseen. Tämä on erityisen tärkeää pienissä kunnissa, joilla ei ole suuria hallinnollisia resursseja.

Taloudelliset ohjauskeinot ovat keskeisiä ilmastopolitiikan työkaluja, mutta niiden suunnittelussa tulee huomioida alueellinen oikeudenmukaisuus. Lapissa pitkät välimatkat, kylmä ilmasto ja harva asutus luovat rakenteellisia haasteita, jotka tekevät monista ratkaisuista kalliimpia ja vaikeammin toteutettavia kuin etelässä. Jos ohjauskeinot eivät tunnista näitä eroja, vaarana on alueellisen eriarvoisuuden kasvu ja ilmastotoimien legitimitetin heikkeneminen.

Kiertotalouden ja materiaalitehokkuuden edistäminen tarjoaa merkittävän mahdollisuuden vähentää kulutuksen hiilijalanjälkeä ja hillitä luonnonvarojen ylikulutusta. Lapissa tämä liittyy erityisesti matkailuun, kaivosteollisuuteen ja uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntämiseen. Matkailu aiheuttaa merkittäviä materiaalivirtoja ja jätehuollon kuormitusta etenkin sesonkiaikoina, jolloin matkailijamäärät moninkertaistuvat suhteessa paikallisväestöön. Jätteiden lajittelun, kierrätyksen ja vähähiilisten palvelujen kehittäminen on välttämätöntä matkailun ympäristökuormituksen hallitsemiseksi. Samalla tulisi ohjata matkailua kestävämpiin muotoihin, joissa painopiste on pienemmissä, luontoon sopeutuvissa ratkaisuissa suurten infrastruktuurihankkeiden sijaan.

Kaivosteollisuus on Lapissa merkittävä päästö- ja luontovaikutusten lähde, ja sen rooli kasvaa energiamurroksen myötä. Kiertotalouden ratkaisut voivat vähentää kaivostoiminnan ympäristökuormaa metallien talteenottoa, kierrätystä ja jätteiden hyödyntämistä kehittämällä. On

kuitenkin varmistettava, ettei kiertotalouden varjolla oikeuteta laajamittaista uutta kaivostoimintaa, joka tuhoaa arvokkaita luontoalueita ja lisää hiilidioksidipäästöjä. Lapin luonto on kansallisesti ja kansainvälisesti arvokas, eikä sen biodiversiteetin heikentäminen ole sopusoinnussa ilmastotavoitteiden kanssa.

Digitalisaation tarjoamat mahdollisuudet voivat Lapissa vähentää liikkumisen tarvetta ja luoda uusia ratkaisuja esimerkiksi energiatehokkuuteen. Etätyön ja digipalvelujen kehittyminen vähentää matkustamisen päästöjä ja voi auttaa pitämään harvaan asuttuja alueita elinvoimaisina. Toisaalta datakeskusten ja energiantensiivisten ratkaisujen sijoittaminen pohjoiseen voi lisätä energiankulutusta ja luoda painetta rakentaa uutta infrastruktuuria arvokkaille luontoalueille. Siksi digitalisaation ilmastohyödyt ja luontovaikutukset on arvioitava kokonaisuutena, eikä teknologista siirtymää saa toteuttaa luonnon kustannuksella.

Oikeudenmukainen siirtymä on ilmastopolitiikan keskeinen ehto. Lapissa tämä tarkoittaa poronhoidon, kalastuksen, metsästyksen, matkailun ja paikallisten yhteisöjen aseman turvaamista sekä sitä, että ilmastotoimien kustannukset ja hyödyt jakautuvat reilusti. Poronhoito on sekä tärkeä elinkeino että keskeinen osa saamelaisten kulttuuria, ja sen elinolosuhteet ovat suoraan sidoksissa ilmastomuutoksen etenemiseen. Jos ilmastotoimet eivät huomioi tätä, vaarana on perinteisten elinkeinojen ja kulttuurien heikentyminen. Paikallisten asukkaiden on voitava kokea siirtymä kohti vähähiilisyttä oikeudenmukaisena, muuten sen hyväksyttävyys ja vaikuttavuus vaarantuvat.

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri katsoo, että poikkisektoraalisissa toimissa on välttämätöntä vahvistaa Lapin näkökulmaa. Pohjoisen haavoittuvat ekosysteemit, pitkät etäisyydet ja alueen erityiset elinkeinot tekevät ilmastopolitiikasta rakenteellisesti erilaista kuin etelässä. Ilman näiden erityispiirteiden huomioimista ilmastotavoitteiden saavuttaminen vaarantuu, ja samalla menetetään mahdollisuus yhdistää ilmastotyö ja luonnonsuojelu kestäväksi kokonaisuudeksi.

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Avovastaus

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman luonnoksessa esitettyjen toimien ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset jäävät arvioinneissa osin puutteelliseksi, eikä Lapin erityisolosuhteita ole huomioitu riittävällä tarkkuudella. Tämä on huolestuttavaa, sillä juuri Lapissa ilmastomuutoksen vaikutukset näkyvät muuta Suomea nopeammin ja voimakkaammin, ja alueen elinkeinot sekä luonto ovat erityisen herkkiä muutoksille.

Ympäristövaikutusten osalta suunnitelma tunnistaa monia riskejä, mutta jää liian yleiselle tasolle. Esimerkiksi maankäyttösektorin hiilinielujen romahtaminen uhkaa vakavasti Suomen ilmastotavoitteiden saavuttamista. Silti esitetyt toimet nielujen vahvistamiseksi ovat riittämättömiä. Tämä heijastuu erityisesti Lappiin, jossa laajat metsäalueet, turvemaat ja perinteiset maankäytön muodot, kuten poronhoito ja luonnonlaidunnus, ovat keskeisiä sekä ilmaston että biodiversiteetin

kannalta. Mikäli hiilinielujen vahvistaminen jätetään toissijaiseksi, menetetään samalla merkittävä mahdollisuus turvata Lapin luonnon monimuotoisuus ja ekosysteemien toimivuus.

Talousvaikutusten osalta suunnitelma nojaa vahvasti tukijärjestelmiin ja vapaaehtoisuuteen, joiden kustannustehokkuus on kyseenalainen. Tämä luo epävarmuutta myös Lapin kunnissa ja yrityksissä, joiden toimintaympäristö on jo valmiiksi haavoittuva pitkien etäisyyksien, harvan asutuksen ja ankarien ilmasto-olosuhteiden vuoksi. Esimerkiksi matkailusektori, joka on Lapissa merkittävä työllistäjä ja talouden veturi, on erityisen herkkä ilmastomuutoksen vaikutuksille. Lumivarmuuden heikkeneminen lisää painetta lumetuksen energiankulutukseen ja vesistökuormitukseen, ja toisaalta matkailun kasvava infrastruktuuri voi lisätä ympäristökuormaa, ellei suunnittelussa painoteta tiukasti vähähiilisyttä ja luonnon monimuotoisuuden turvaamista.

Kaivosteollisuuden osalta suunnitelmassa ei tarkastella riittävästi, millaisia ympäristö- ja ilmastovaikutuksia liittyy sekä kaivosten päästöihin että kaivosten energiankäyttöön. Lapissa sijaitsevat kaivokset toimivat usein herkissä ekosysteemeissä ja lähellä arvokkaita luontoalueita, jolloin ilmastotoimien ja ympäristönsuojelun yhteensovittaminen on erityisen tärkeää. Lisäksi kaivoshankkeisiin liittyy usein tarve suurille energiainvestoinneille ja infrastruktuurille, mikä voi lisätä alueellista hiilijalanjälkeä ja uhata paikallisia elinkeinoja, kuten poronhoitoa ja matkailua.

Sosiaalisista vaikutuksista suunnitelma tunnistaa joitakin yleisiä riskejä, mutta ei tuo esiin konkreettisesti Lapin näkökulmaa. Esimerkiksi liikenteen ja lämmityksen kustannusten nousu voi Lapissa muodostua kohtuuttomaksi rasitteeksi, sillä vaihtoehtoisia ratkaisuja ei aina ole tarjolla samalla tavalla kuin tiheimmin asutuilla alueilla. Samalla monet perinteiset elinkeinot, kuten poronhoito ja luontomatkailu, kärsivät jo nyt ilmastomuutoksen vaikutuksista. Kuntien talouden näkökulmasta tilanne on haasteellinen: pienet Lapin kunnat kantavat vastuuta ilmastotoimista, mutta niillä ei ole riittäviä resursseja suunnitella ja toteuttaa toimenpiteitä. Ilmastolain heikentäminen poistamalla kuntien velvoite laatia ilmastosuunnitelmia pahentaa tätä ongelmaa ja uhkaa jättää monet Lapin kunnat ilmastosiirtymässä oman onnensa nojaan.

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri katsoo, että ympäristö-, talous- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa tulee ottaa nykyistä vahvemmin huomioon alueelliset erot ja erityisesti Lapin haavoittuva luonto ja yhteisöt. Ilmastotoimet voivat parhaimmillaan vahvistaa sekä paikallistaloutta että sosiaalista kestävyttä, jos ne toteutetaan oikeudenmukaisesti ja luonnon kantokykyä kunnioittaen. Suunnitelman jatkovalmistelussa on varmistettava, että vaikutusten arviointi ei jää muodolliseksi, vaan että se aidosti ohjaa politiikkatoimia kestävämpään ja reilumpaan suuntaan.

Muita huomioita

Avovastaus

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri korostaa, että keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman jatkovalmistelussa on otettava nykyistä vahvemmin huomioon Lapin erityisolosuhteet ja alueen haavoittuva luonto. Lapissa ilmastomuutos etenee muuta maata nopeammin, ja sen vaikutukset

kohdistuvat suoraan sekä luontoon että paikallisiin elinkeinoihin. Siksi ilmastopolitiikan onnistuminen mitataan pitkälti siinä, kykeneekö se turvaamaan pohjoisen ekosysteemien elinvoimaisuuden ja mahdollistamaan alueen kestävän taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen.

Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen tulee nostaa ilmastopolitiikan rinnalle tasaveroiseksi tavoitteeksi. Soiden ennallistaminen, luonnonlaitumien ja perinnebiotooppien hoito sekä hiilinielujen vahvistaminen ovat toimia, jotka tukevat yhtä aikaa ilmastoa, luonnon monimuotoisuutta ja paikallisia elinkeinoja. Näiden toimenpiteiden painoarvoa on syytä lisätä suunnitelmassa.

Samalla on varmistettava, että ilmastotoimet toteutetaan oikeudenmukaisesti. Lapissa pitkät etäisyydet ja kylmä ilmasto lisäävät liikenteen ja lämmityksen kustannuksia, eikä vaihtoehtoisia ratkaisuja ole aina tarjolla. Ilman erityisiä tukimekanismeja vaarana on, että Lapin asukkaat kokevat ilmastopolitiikan epäreiluna. Tämä olisi ristiriidassa ilmastolain oikeudenmukaisuusperiaatteiden kanssa.

Euroopan ainoan alkuperäiskansan, saamelaisten, oikeuksien huomioiminen on olennainen osa oikeudenmukaista siirtymää. Ilmastotoimet eivät saa heikentää poronhoidon ja perinteisten elinkeinojen edellytyksiä. Suunnitelmassa tulee varmistaa, että saamelaisten näkökulma sisältyy kaikkeen päätöksentekoon ja toimeenpanoon.

Lapin matkailun kasvu tuo mukanaan merkittäviä ilmasto- ja luontovaikutuksia, joita ei ole arvioitu riittävästi. Jos matkailun kokonaispäästöjä ja kantokykyä ei ohjata kestävästi, riskinä on matkailun kasvun syövä saavutettuja ilmastohyötyjä ja kuormittavan liikaa Lapin herkkää luontoa. Myös energiahankkeiden, kuten tuulivoiman, sijoittamisessa tulee huomioida poronhoito ja arvokkaat luontokohteet.

Ilmastopolitiikan uskottavuus edellyttää, että toimet perustuvat vahvaan tietopohjaan, selkeisiin velvoitteisiin ja riittäviin rahoitusratkaisuihin. Lapin piirin näkemyksen mukaan suunnitelmaluonnos jää liian varovaiseksi ja epävarmaksi, erityisesti maankäyttösektorin, maatalouden ja liikenteen osalta. Suunnitelman vaikutusarvioita tulee täydentää siten, että Lapin erityispiirteet – hauras luonto, pitkät etäisyydet, arktinen ilmasto ja perinteiset elinkeinot – otetaan huomioon kattavasti ja läpileikkaavasti.

Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri katsoo, että ilmastopolitiikan on oltava yhtä aikaa tehokasta, oikeudenmukaista ja luontoa vahvistavaa. Vain näin voidaan turvata edellytykset hiilineutraaliudelle ja elinvoimaiselle Lapille.

Hänninen Sari
Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri ry

Asikainen Martti
Suomen luonnonsuojeluliiton Lapin piiri ry